

Marlen Haushofer

ŠAČICA ŽIVOTA

LEYKAM
international

Marlen Haushofer
ŠAČICA ŽIVOTA

LEYKAM international

NAKLADNIK

Leykam international d.o.o., Ilica 42, HR-10000 Zagreb
www.leykam-international.hr

ZA NAKLADNIKA

Jürgen Ehgartner

UREDNIKA

Eugenia Ehgartner

PRIJEVOD S NJEMAČKOGA

Vedrana Gnjiđić

LEKTURA I KOREKTURA

Neli Mindoljević

© 2024 Leykam international d.o.o., Zagreb
Nijedan dio ove knjige ne smije se umnožavati,
fotokopirati ni na bilo koji drugi način reproducirati
bez nakladnikova pismenog dopuštenja.

Naslov originala: „Eine Handvoll Leben”.

© 1955 Paul Zsolnay Verlag Ges.m.b.H., Wien

Knjiga je objavljena uz financijsku potporu
Ministarstva kulture i medija Republike Hrvatske i Grada Zagreba.

**= Bundesministerium
Kunst, Kultur,
öffentlicher Dienst und Sport**

Gefördert durch das Bundesministerium Kunst, Kultur,
öffentlicher Dienst und Sport Österreich.

ISBN 978-953-340-194-2

CIP zapis dostupan u računalnom katalogu Nacionalne
i sveučilišne knjižnice u Zagrebu pod brojem 001240663.

ILUSTRACIJA NA NASLOVNICI

© Klasja Habjan: „Mir”

GRAFIČKO OBLIKOVANJE

Tvrtko Gregurić

TISKARA

Denona d.o.o., Zagreb
Tiskanje dovršeno u rujnu 2024.

Marlen Haushofer

ŠAČICA
ŽIVOTA

roman

S njemačkoga prevela
Vedrana Gnjidić

Zagreb, 2024.

*I budući da oni nisu bili onaj koji je umro,
nastavili su živjeti svoj život.*

Robert Frost

U svibnju 1951. godine u jednom je austrijskom gradiću od posljedica automobilske nesreće preminuo stanoviti Anton Pfluger. Na putu od svoje ladanjske kuće prema gradu je, naime, bez ikakva očitog razloga, udario u stablo u drvoredu i zadobio prijelom lubanje i unutarnje ozljede. Budući da više nije došao k svijesti, pretpostavilo se da mu je iznenada pozlilo. Anton Pfluger nekoliko je dana prije toga proslavio svoj pedeseti rođendan i možda pritom malo pretjerao.

Idućih se tjedana ispostavilo da financijska situacija članova pokojnikove obitelji nije bila tako povoljna kao što se pretpostavljalo.

Obitelj Pfluger generacijama je posjedovala malenu tvornicu čavala i glasila je kao dobrostojeća. Sin Antona Pflugera, koji se također zvao Anton, ali su ga zvali Toni, u vrijeme toga događaja dvadesetdvogodišnji mladić, išao je na fakultet. Istina, mogao je prodavati čavle i bez tog obrazovanja, ali zbog ugleda, i jer je sam Toni više volio živjeti u velikom gradu, odobrili su mu akademsko obrazovanje.

Taj mladić, kojega nipošto nisu zanimali čavli, odjednom se našao u teškom položaju. Naposljetku je vođenje tvornice u potpunosti prepustio prokuristu, inače dalekom rođaku Pflugeru, koji se od djetinjstva bavio čavlina i za kojega je mogao vjerovati da će pošteno upravljati poduzećem.

Upravo nekoliko mjeseci prije smrti šefa seniora njegova se kći udala i inzistirala na isplati svoga dijela nasljedstva, odnosno više je to činio njezin supružnik.

Vijećalo se i vijećalo, a nakon što je na jedvite jade izbjegnuta obiteljska zavada, Toni je odlučio prodati ladanjsku kuću i isplatiti sestru utrškom od prodaje.

Ono neobično u čitavoj situaciji bilo je to što je udovica u tim razmiricama bila sasvim na strani svoga pastorka, protiv vlastite kćeri. Naime, Toni Pfluger bio je dijete iz prvog braka njegova oca i jedne žene koja se s dvadeset i pet godina utopila u rijeci. Godinu dana nakon te nesreće Anton Pfluger oženio je njezinu najbolju prijateljicu i svome djetetu nije mogao dati bolju majku.

Iz nekog je razloga gospođa Käthe uvijek više voljela svoga pastorka od svoje kćeri. Moguće je da, poput mnogih žena, nije voljela djevojčice ili da je kroz njega nastavila voljeti svoju pokojnu prijateljicu.

Otac se zato puno više bavio kćeri nego Tonijem koji je, poput svoje majke, bio svojeglav i težak i zapravo određenu privrženost pokazivao samo prema svojoj maćehi. Odnosno, trpio je njezine nježnosti i, kako je postajao stariji, prema njoj je razvio neku vrstu viteštva i obzira koje je ona svojom plavom, mekom zgođušnošću izazivala u svim muškarcima.

Ponekad je, kada bi razgovarala s njime, jasno osjetila onaj odmak koji je i njegova majka, uza sve prijateljstvo, uvijek držala. Od svoje majke naslijedio je i dar da u onima koji ga slušaju probudi dojam da mu ukazuju iznimno povjerenje tako što mu prešućuju ono bitno.

Gospođa Käthe zatim bi postala malo potištena, pogladila ga po zlaćano smeđoj kosi i zaboravila na vlastite probleme dok su je sa sitna dječakog lica gledale sive oči njezine prijateljice. Nije znala da je osjećaj koji se probudio u njoj jednostavno bila čežnja za domom, a budući da nikada nije naučila misliti i budući da bi odmah zaboravila misao nakon što bi je pomislila, nikada nije postala svjesna toga.

Uostalom, obiteljski im se život uvijek odvijao zaista mirno zahvaljujući blagosti gospođe Käthe s kojom je ona podnosila gundanja svoga supružnika i blago buntovništvo svoje kćeri.

Sada nakon smrti svoga supruga i vjenčanja svoje kćeri počela si je malo puštati na volju. Više nitko nije mogao odlučivati umjesto nje. Smije jesti onoliko slatkiša koliko želi, hodati po kući u spavaćici i nakon jela leći na divan s jednim od onih romana o obiteljskom životu kojima se njezina kći smijala.

Dobri Toni nije ni pomišljao kritizirati je. Donosio joj je cvijeće i slatkiše i nikada se, za razliku od svoga oca, nije ljutio kada bi ona pozvala svoje prijateljice na kavu.

Ona bi mu ponekad ispričala najnovije tračeve, on bi ih šaljivo i umjereno podrugljivo komentirao, a ona je smatrala da se izvrsno slažu.

Kada joj je jednog dana predložio da otpusti služavku i umjesto nje uzme dnevnu ispomoć, odmah je bila spremna na to. Jednostavno je zaključala sobe koje se nisu koristile i smanjila opseg kućanstva.

Na njezino pitanje što on ima protiv te djevojke Toni joj je nakon tihog oklijevanja odgovorio: „Ona smeta.”

I gospođa Käthe odjednom je počela misliti kako on ima pravo. Nikada se ne bi sama sjetila onaj blagi osjećaj nelagode koji bi je ponekad obuzeo povezati s tim velikim stranim licem, ali budući da je Toni to rekao, onda je to moralo biti tako.

Nakon što je djevojka otišla, on je puno vremena provodio kod kuće. Čula bi ga kako hoda tamo-amo po svojoj sobi ili bi ga vidjela kako u vrtu leži pod stablima voćaka; čitajući, sanjareći ili utonuo u san.

Ponekad bi se pojavio kod nje, pomogao joj odmotati vunu i petnaest minuta bi očaravao njezine prijateljice, ukratko, ponašao se tako da su joj svi zavidjeli na takvu pastorku.

Toni joj je predložio da, nakon što prodaju kuću, unajme stančić u gradu, taman dovoljno velik za njih dvojce, a ona se i s time složila. Kuća joj nije ništa značila, zapravo je samo veoma voljela svoje navike: jutarnju kavu, tračeve uz užinu, romane, slatkiše i tjedne posjete kinu. Njezino je punašno bijelo tijelo isijavalo užitak i tražilo ugodu. Zapravo joj, uza svu dobronamjernost, nije trebao nitko osim Tonija. Za njega bi se čak odrekla svoga lagodnog života bez razmišljanja jer je on, ili mnogo više njegova pokojna majka u njemu, bio ono što je njezinu životu davalo miris i boju, a i majušnu, ustrajnu čežnju za nečim nepoznatim.

Idućih su se tjedana pojavljivali neki kupci, ali Toni se nije mogao dogovoriti ni s kim od njih. Konačno su odlučili da će ipak popustiti sa zahtjevima ako se pojavi idući ozbiljan kandidat.

Sredinom srpnja agent za nekretnine iz velegrada najavio je posjet stanovite gospođe Betty Russel koja je zainteresirana za kuću.

Jednog je poslijepodneva konačno došla, a Toni je otišao po nju automobilom koji je preživio nesreću starog Pflugera.

Govorila je njemački bez stranog naglaska i spomenula da je nekoć duže vrijeme boravila u Austriji. Bila je mršava i krhke građe, a bilo je teško procijeniti koliko ima godina. Toni se kolebao između trideset osam i pedeset, a naposljetku je odustao od toga kako bi pripazio na automobil jer je još imao malo strahopoštovanja prema stablima u aleji.

Gospođa Russel svoju je zlaćanu kosu nosila kratku i ravnu, no ona nije stajala mirno nego se neprestano odizala od njezina čela poput nekoga laganog oblaka. Velike sunčane naočale pokrivale su joj pola lica koje je ionako bilo maleno poput dječjega, ispijeno, a oživljeno dražesnim usnama sklonima rujanju. Nije izgledala kao da bi kupila kuću po cijeni koju bi ona ocijenila previsokom.

Toni je odlučio popustiti joj koliko god je to moguće. Postupno mu je dozlogrdila čitava ta situacija, dovraga više i sa sestrom i šogorom i tvornicom čavala, želio je i sam biti negdje daleko, na nekome lijepom mjestu, bez značajne količine novca i slobodan. Ali naravno, znao je da nikada neće popustiti takvim iskušenjima.

Žena koja je sjedila pokraj njega sada je šutjela i izgledala pomalo bahato, ali mogao je to biti i umor koji je htjela sakriti. Toni je odjednom imao osjećaj da je ona vrlo bolesna ili nesretna, ali silno uporna osoba, i tiho je uzdahnuo predstavivši si njezinu tvrdoglavost.

Nakon pozdrava, Käthe Pfluger uputila je neznanku u njezinu sobu i predložila joj da se malo osvježi. No ona se ponovno pojavila već nakon deset minuta, ovaj put sa svjetlozelenim, nenametljivim naočalama po čemu se moglo zaključiti da pati od neke očne bolesti.

Toni joj je smjesta pokazao kuću, sve je vrlo pomno razgledala, postavljala kratka pitanja koja su odavala njezinu dobru informiranost i izgledala je upravo tajanstveno.

Nakon što se još razmjerno dugo zadržala u vrtu, obznanila je da će kupiti kuću, i to po cijeni koju joj je naveo agent. Toni može sastaviti kupoprodajni ugovor i sporazumjeti se s njezinim odvjetnikom. Osim toga, tako je objasnila, bilo bi joj drago da sadašnji vlasnici do daljnjega ostanu živjeti ondje.

Toni je jedva uspio ostati miran i staložen i pokušao je potisnuti izdajnički drhtaj u glasu. Naravno da je poželio baciti joj se oko vrata.

Käthe Pfluger iz nekog je razloga pozvala Tonijevu staru baku, možda u nadi da će tom scenografskom i dostojanstvenom pojavom utjecati na strankinju. Gospođa Salvera, koja je u tu svrhu bila odjevena u golubinje sivu svilu, zapravo je samo sjedila ondje pogleda spuštена na vlastite ruke. Međutim, mogla je vidjeti samo svijetlu površinu jer je bila napola slijepa. Käthe je gošći objasnila da je starici već više od osamdeset godina i da ona nažalost više nije sposobna sudjelovati u razgovoru.

Zatim je posluženo jelo. Neznanka je malo jela, jedva da je govorila, i to samo nešto općenito, a Toni je opet osjetio kako u njemu raste sumnja da je ona jako bolesna. Usrdno se nadao da će još biti sposobna

potpisati kupoprodajni ugovor, a onda otputovati što je prije moguće.

Odmah je postao svjestan nebrižljivosti te misli, i pružio joj je košaricu s kruhom uz posebno širok osmijeh. Tada se i ona prvi put nasmiješila, oklijevajući, gotovo nevoljko, a njezino se lice toliko promijenilo da je Toni poželio da ona odloži svoje zelene naočale. Naslućivao je da su njezine oči smeđe i pametne, a sada, nakon toga nespretnog smiješka, očekivao je plave oči, velike plave oči pod crnim trepavicama. No u naočalama koje su se ljeskale vidio je samo svoje vlastito lice kao u nekom napola slijepom zrcalu.

Uhvatio se u želji da se još jednom prošeće kroz voćnjak s tom ženom, kroz sumrak, i da na neki način, koji si nije mogao pobliže zamisliti, bude ljubazan prema njoj.

Razgovor se otegnuo još dva sata, a Tonija je polako počeo hvatati san.

Naposljetku je neznanka ustala i ispričala se, ipak je još dosta umorna od putovanja. Gospođa Käthe otpratila ju je do njezine sobe.

Nakon što su se vrata zatvorila za domaćicom, Betty je odmah skinula tamne naočale i odložila ih na stol. Oduvijek je prezirala sunčane naočale. Mijenjale su svijet na neki jedva primjetan, ali utoliko jezovitiji način. Kao da se šećeš po morskom dnu ili kroz neku zemlju koja nije s ovoga planeta, na nekoj stranoj zvijezdi na kojoj život osjetiš tek kao slabi lahor i gdje život polako sahne u zeleno-plave sjene.

Ništa nije bilo sablasnije od promatranja skupine ljudi kroz tamne naočale. Oni su joj se činili kao umrli koji još ne znaju da se njihovo stanje promijenilo, ali se mučeni slutnjama ponašaju utoliko uzbuđenije kako bi dokazali svoju upitnu stvarnost.

Betty je prišla stolu za umivanje i ulila vodu u porculansku posudu. Na bijelome dnu ugledala je sitnu pukotinu, poput tanke smeđe ženske vlasi. Iz profinjenog zrcala – nešto zlata oljuštilo se s okvira – gledalo ju je njezino usko, blijedo lice kojim su dominirale velike sive oči. Rubovi vjeđa pocrvenjeli su od nošenja tamnih naočala i prašine od putovanja. Nježna koža oko očiju bila je uvela i prošarana sitnim boricama, poput zgužvanog svilenog papira.

Pomalo odsutna duhom promatrala je to lice na milost i nemilost prepušteno polaganom propadanju

i maknula zlaćanu kosu s čela. Zatim je uronila lice u hladnu vodu i širom otvorila oči. Hladnoća je bola, koža bridjela, a Betty je osjećala da joj srce bolno kuca. Dok je lanenim ručnikom laganim pokretima sušila oči pomalo je hvatala zrak i ljutila se zbog svoje slabosti.

Nakon što je legla u krevet i ugasila svjetlo osjetila je kako joj tijelom prolazi jeza, kao i uvijek kada bi bila iscrpljena. Fine dlačice nakostriješile su se, ona je počela drhtati i cvokotati zubima. U idućem se trenutku smirila, opustila i zaspala istog trena.

Probudila se nakon sat vremena, odmorna i čila. Odmah je upalila svjetlo i počela bosih nogu šetati po sobi. Otvorila je škrinju, bila je prazna, obje gornje ladice komode također prazne, u trećoj je pronašla svijeću sa svete pričesti, drvenog konjića, bunt školskih bilježnica i kutiju s razglednicama i fotografijama.

Drvenog je konjića prepoznala. Dok ga je prevrtala u rukama čekala je da je nešto dirne ili da osjeti bol, ali nije osjećala ništa.

Prozor je bio otvoren, a miris sijena dizao se iz vrta. Betty se prisjetila mlade žene koja je mnogim noćima stajala kraj prozora, očiju slijepih od suza, zbunjena i bespomoćno izložena zamamnu mirisu ljeta.

Žustrim je pokretom zatvorila bijelu zavjesu dirnuta starom predodžbom da u dubini vrta, pod crnim okruglastim krošnjama stabala jabuka, stoji stranac koji je netremice promatra.

Ali vrt je bio napušten od ljudi, sasvim ispunjen neizrecivo drukčijim životom svojih stabala, trava i životinjica. Nekada je Bettyna briga bila to da neće moći pronaći pristup tome stranom svijetu.

Odložila je drvenoga konjića natrag u ladicu i izvadila kutiju s razglednicama.

Dršćući se ponovno popela u krevet. Svježiji zrak s obližnje planine preplavio je vrt i napuhao zavjese.

Uspravila je jastuke i naslonila se. Uz dašak noćnog zraka na čelu počela je čitati stare razglednice.

Prva razglednica koju je izvukla iz kutije bila je napisana njezinoj majci, a iz staromodnog izbijeljenog pisma moglo se raspoznati da je vrijeme bilo jako lijepo i da je Lieserl dobro. Bila je potpisana s „Tvoja sestrična Sophie”.

Betty je zamišljeno promatrala prednju stranu koja je prikazivala četvrtastu kuću na nekom prilično nizinskom području, sve već vrlo izblijedjelo i žuto na žutome. Sestrična Sophie zaboravila je datum. Nakon kratka razmišljanja Betty se sjetila da bi se moglo raditi o 1912. godini, onome ljetu kada su je kao petogodišnjakinju poslali rođacima na selo jer je njezina majka uskoro trebala roditi. Dijete, koje je trebalo biti sin, ali je ipak bilo kći, umrlo je tijekom porođaja i ništa se nije promijenilo u životu obitelji Salvera.

No ono ljetno za koje je vjerovala da je zaboravljeno izišlo je iz stare razglednice i ispružilo svoju veliku ruku za djetetom koje mu je pokušalo pobjeći. „Nikada,” prošaptale su njegove široke usne pod tamnocrvenim brkovima – „nikada mi, budalo, nećeš pobjeći.” Ona koja je čitala zatvorila je oči i osluškivala njegov duboki smijeh.

To silno ljetno trajalo je samo šest tjedana, ali se u sjećanju činilo puno dužim, nekoliko mjeseci ili godinu dana. Sve na njemu bilo je neumjereno; prejak,

predivlje i preveliko. Svjetlo i sjena strogo odijeljeni od zidova kuće. Užareni, žuti dani; bljeskajuće svjetlo u dvorištu, livade i polja izbljedjela od sunčeva žara, a zatim kratke crne noći. Između toga bilo je tajanstveno carstvo sumraka iza zatvorenih zelenih prozorskih kapaka: mračni tavan, zamračene sobe, sve obavijeno blagom, toplom polutamom, uspavljujuće i prožeto zujanjem glasića muha i komaraca.

U kući su živjele samo žene: teta Sophie, teta Else, služavke i stara dadilja. Malenoj su se djevojčici činile divovskima u svojim dugim haljinama, s gustim crvenim, smeđim i bijelim punđama.

Naravno da je zasigurno bilo i muškaraca, ali oni su vjerojatno rijetko bili kod kuće, ili ih dijete nije percipiralo. Međucarstvom kuće u cijelosti su vladale žene. Muškarcima je mjesto bilo na polju, na livadama i u šumama. Stajali su ondje s oružjem na ramenu, psi im uz nogu, maleni i izgubljeni pod moćnim nebom i izgorjelom ravnicom.

A sve te žene nisu imale djecu i činilo se kao da su samo čekale da se jednoga dana kod njih pojavi malena djevojčica na koju će onda moći navaliti.

Tu su bile gole smeđe ruke služavki koje su je bacale u zrak i hvatale, velika meka prsa tete Sophie na koja bi se naslonila, crveni obrazi, pune usne, široke bijele vjeđe nad smeđim, suznim očima, žurni koraci u hodnicima, glasovi... Lieserl, gdje si... gdje si... gdje si, dok je ona čučala sagnuta iza sanduka za brašno ili iza neke škrinje, puna tiha uzbuđenja i sasvim sama.

Ali nikada nije uspjela dugo odolijevati. Velike žene bile su mnogo snažnije od nje. Svojim su glasovima i punim tijelima isisavale dijete iz mračnih skrovišta

sve dok ne bi, privučena tim toplim vrtlogom, potrčala prema njima i bacila se u raširene ruke, u potpunosti prepuštena stranoj silini plavih pregača.

„Moraš narasti tako velika i snažna kao što smo mi”, govorele su služavke i punile joj usta medom i kašom. Lieserl je gledala lica osunčana pjegicama pod kosom boje vatre, osjetila vrućinu mekih tijela i u svome srcu znala da nikada neće postati takvom.

Kada je ležala u krevetu, ponekad bi gurnula ruku pod spavaćicu i stavila je na prsa sasvim prošarana plavičastim žilama i osjetila vlastitu hladnoću. Nikada neće biti tako vruća kao služavke.

Gutala je kašu i med sve dok joj se nije počelo vrtjeti, a glava joj je pala na rame djevojčice, na to rame koje je tako snažno mirisalo na mlijeko i sunce.

Kad se probudila, ležala je na divanu u dnevnoj sobi i bila je sama. Svjetlo je prigušeno prosijavalo kroz re-brenice, a glava joj je bila omamljena i teška.

Psi su ležali ispod ormara s oružjem, s njuškama na šapama, tiho dašćući i trzajući ušima u polusnu. Neprestano su bili u lovu; u snovima su jurili za nekom divljači koju nikako nisu sustizali. Ponekad bi se probudili i znali da Lieserl više ne spava. Zatim bi ustali, dokoračali do divana i pogledali dijete. Moglo se razgovarati s njima, ali bili su odviše lijeni da bi odgovorili, i samo su repovima udarali o pod. Zatim bi zijevali i pokazivali svoje zubno meso boje maline i žuto zubalo. Lieserl im je dodirivala zube, jedan za drugim, drmalala ih pa uvidjela da su sasvim čvrsto prirasli, naposljetku bi položila ruku među njih i čekala.

A psi bi ostali sjediti, poluotvorene gubice i strpljivo čekajući da ona makne svoje ručice. Zatim bi se

rastresli pa vratili pod ormar s oružjem kako bi ponovno započeli beznadan lov u snu.

Nekoliko muha igralo se lovice oko svjetiljke, a Lieserl se trudila shvatiti pravila igre, no što je dulje gledala, to joj se više vrtjelo, sve dok se konačno nije ogorčena spustila s divana i otrčala u hodnik.

Napeto je osluškivala, a kada nije čula nijednu od žena u blizini, kroz stražnja je vrata umaknula van.

Sunce joj je odjednom napalo oči pa je uzdahnuvši postavila dlan ponad vjeđa. Trava joj je pucketala pod stopalima, a i njezina je kosa počela pucketati kao da bi se svakog trenutka mogla zapaliti.

Oprezno koračajući sitnim koracima započela je dnevnu šetnju i prvo posjetila spremište za drva. Ondje su bile cjepanice, izrezane, iscijepane i visoko naslagane sušile su se na vrućini koja je ležala na krovu. Iako su ih srušili dok su bile stabla, posjekli ih i usitnili, one nisu bile mrtve. Samo su mirisale drukčije nego prije, oštrije, slađe i starije. Nestao je prolazni, slučajni miris lišća i soka — tek sada su zaista postale drvo i sasvim odlučne iscijediti i posljednju vlagu u obliku žutih kapljica kako bi konačno postale tvrde, suhe i zrele za vatru.

Lieserl je sjela na panj za cijepanje njišući nogama. Neka je osa prozujala kroz špijunku, uzbuđena i divlja od mirisa smole.

„Izlazi, bleso”, dijete je strogo reklo, no osa je bila sasvim izvan sebe i više nije znala kamo bi. Nije se moglo gledati kako se mučila. U kutu je bila naslonjena slamnata metla, Lieserl ju je uzela i pokušala životinju potjerati kroz špijunku. Metla je bila teška i njihala joj se u rukama. Naposljetku, nakon što se ona već

umorila, osa je našla izlaz i uza zujeći se uzvik radosti vinula u bijelo-plavo nebo.

Lieserl je bacila metlu natrag na mjesto, nadlanicom obrisala graške znoja s čela i ponovno sjela na panj za cijepanje privukavši koljena.

Haljina je skliznula i otkrila joj koljena. Ta su koljena izgledala sasvim strano, okruglo i smečkasto. Stavila je prst u usta pa povukla vlažan trag preko glatke tople kože. Bilo je ugodno i pomalo uznemirujuće. Odjednom joj je srce počelo glasno lupati, a ona se brzo nagnula prema naprijed i pritisnula usne na koljeno – no lupanje srca nije prestalo. Pokušala se nasmijati i pogledala oko sebe. Hrpe drva nisu reagirale, no čim im je okrenula leđa, počele su joj se rugati. Poskočila je, istrčala iz spremišta i zaboravila zabraviti vrata koja su se nekoliko puta zanjihala tamo-amo i konačno zastala napola otvorena. Lieserl se nije ni osvrnula. Bila je toliko smetena da se gotovo spotaknula preko žute mačke koja joj se umiljavala oko nogu. Bijesno ju je malo gurnula pa prošaptala: „Odlazi, ja te ne volim.” Mačka uopće nije slušala i nastavila joj se umiljavati oko nogu. Lieserlin bijes odmah je utihnuo. Posramljeno je milovala žuto krzno dok se nije začulo dobro poznato predenje. Mačka joj je bila draga, no bila je to nesretna ljubav jer je žuta životinja nije htjela razumjeti i samo je tražila svoju vlastitu ugodu pod njezinim milujućim rukama. Mački ne bi palo na pamet postati imalo razgovorljivijom; skrivena u svome šarenom krznu, iza nezainteresiranih zelenih očiju vodila je tajni život o kojem djevojčica nije ništa slutila.

Kada je mački dosadilo, otišla je, a da nije ni zahvalila ni oprostila se pogledom. Sita sunčeve topline i

potpuno uravnotežena tumarala je kroz sprženu travu i ostavila dijete samo.

Lieserl se odjednom osjetila vrlo napuštenom i zadrhtala je na vrućini. Budući da nije htjela biti sama, odlučila je potražiti rakove. Rakovi su bili u podrumu u nekom bazenu i nisu imali nikakva posla osim čekanja na smrt.

U toj kamenoj sobici bilo je hladno i mračno. Pod je lučio vlagu, a Lieserl je zamalo pala. Sjela je na rub bazena i pogledala dolje prema rakovima. Njih pet bilo je na dnu vode, postavili su im neke kamenčiće da se mogu pomalo penjati. No Lieserl ih nikada nije vidjela da se penju. Stajali su sasvim mirno, samo su njihova kliješta povremeno zadrhtala, a zatim bi se voda malo namreškala.

Vjerojatno su znali da će ih jednoga dana sotirati. Služavke su to dovoljno glasno i bezobzirno komentirale, vjerojatno misleći da ih rakovi pod vodom ne mogu čuti. No izgleda da su ipak razumjeli i bili su tužni zbog toga.

Lieserl je osjetila kako joj se želudac bolno stegnuo. Nije mogla učiniti ništa za njih pet. Teta Sophie koja je tako rado objedovala rakove nikada ih ne bi pustila na slobodu. Nasilje žena ne može se spriječiti, kolju kokoši, patke i bijele kuniće, i sotiraju bespomoćne rakove. U Lieserlinu mozgu pojavile su se buntovničke misli. Napeto je zurila u bazen i vidjela kako se uzdižu maleni mjehurići. Rakovi su plakali, a njihove suze rasprsnule su se uz uzdah.

Uzela je neku košaricu sa zida, odlučno posegnula u vodu i uhvatila najmanjeg raka za zadak. Zatim je i preostala četiri zarobljenika podigla na svjetlo i položila u

košaricu. U dvorištu se oprezno ogledala oko sebe. Zid se ljeskao na svjetlu, a sve su rebrenice bile zatvorene. Hodala je sasvim uza zid i zatim, štiteći svojim tijelom košaricu od pogleda, otišla prema potoku.

Rakovi su bučali u svom spremniku, zvučalo je poput struganja koraka po drvenom podu. „Pst,” rekla je Lieserl, „tiho budite.”

Potok je bio gotovo presušio, njegove barice bile su žučkaste i muljevite. Lieserl je legla na trbuh i pustila rakove da se skotrljaju niz maleni nagib. Nestali su za nekoliko sekundi.

Zapravo je u tom trenu mogla biti sretna, ali počela ju je tištati pomisao na velike žene. Što se događalo djetetu koje bi oslobodilo rakove? U toj je kući nitko nikada nije tukao, ali nejasno je upravo u tome slutila neku opasnost. Udarci su joj bili poznati, to se moglo podnijeti. Ali što je s ljudima koji nisu tukli?

„Majka me ubila, pojeo otac...” čitala je teta Sophie iz knjige s bajkama, a Lieserl je odjednom osjetila kako su joj se nakostriješile sitne dlačice na rukama i nogama. Vidjela je služavke kako sjede za kuhinjskim stolom i žvaču, a u sredini stola slagalo se brdo bijelih košćica. Srce joj je preskočilo, a zatim se sasvim umirilo.

Pa neka me onda pojedu, pomislila je predavši se svojoj sudbini, i tada ju je napokon ispunila velika radost, od usana do vrškova nožnih prstiju. Rakovi su došli do svojih jama i bili sigurni i spašeni.

Zakoračila je u kuću, malo joj se vrtjelo od sunca. Iz dnevne je sobe dopirao žamor teta, jednoličan i nerazumljiv. Bilo je bolje izbjeći njihova pitanja. Nakon pustolovine posljednjih sati bilo je najbolje otići u Dobru sobu.

Dobra soba bila je na prvom katu i u njoj je živjela kutija s nakitom. Ona je bila ono što je sobu činilo dobrom. Od bijelog porculana, sa zlatnim rubovima i ukrašena cvijećem stajala je pokraj oslikanih posuda u staklenoj vitrini.

Lieserl bi se ušuljala u tu sobu kada se osjećala tužnom ili kada bi je bolio želudac. Stala bi na vrškove prstiju, pritisnula nos na staklo i netremice gledala kutiju sve dok se zlatni rubovi ne bi rasplinuli u malenim žutim valovima. Kutija je sada oživjela, odvojena od nje samo staklom. Htjela je izići, htjela da je drže oble dječje ručice, ali vrata vitrine bila su zaključana, a Lieserl nije preostalo ništa doli prisloniti usne na staklo i šaptati malene riječi ljubavi. Onda bi se ponekad činilo kao da staklo omekša pod njezinim usnama i tračak zlatnog sjaja se probije, nježno prijeđe preko dječjih obraza i sobu ispuni svojim toplim svjetlom. Zrak, zastori i namještaj, sve je bilo natopljeno zlatnom ljubaznošću.

Lieserl bi ponekad zaspala u toj sobi, usred svoga zanosa, na tepihu, i probudila bi se tek kada bi čula glasove koji je traže: Gdje si, gdje si... gdje si...

Uvijek je bilo pomalo bolno izići na hodnik i biti uhvaćena u rukama burnog pozdrava žena dok je kutija s nakitom ostajala u svojoj sobi, sasvim sama u svome staklenom zatvoru.

Na kraju hodnika bila je Zla soba. Na prvi se pogled činila sasvim bezazlenom i dosadnom. Stolice i jedan maleni divan bili su zaštićeni sivim presvlakama. Osim toga u toj sobi nije bilo mnogo toga, jedan ormar, dvije komode i u jednom kutu velika škrinja okovana željezom.

Kada je ušla, Lieserl isprva nije osjećala ništa. Sjela je na jednu od tapeciranih stolica i pod prozorom vidjela divlji kesten, a iza njega svjetlucavo nebo. No nakon nekog vremena soba bi se prestala smiješiti i svukla bi svoju prijetvornu ljubaznost.

Iz željezne je škrinje u prostoriju počelo prodirati zlo. Uzdiglo se do gležnjeva, a Lieserl je morala privući noge prema sebi. No, nije trajalo dugo, a zlo je nezaustavljivo puzalo prema gore. Lieserl je osjetila prijeteće poglede komoda na leđima, ali nije se usuđivala okrenuti jer se škrinju nije smjelo izgubiti iz vida. Dokle god je pogled bio usmjeren na nju, nije se mogla otvoriti, crni je poklopac ostao zatvoren nad sivilom, ono je samo curilo kroz tanke proreze, uzdizalo se sve više i više. Kada je doseglo Lieserlina prsa, nebo pred prozorom izgubilo je boju, a listovi kestena ukočili su se kao da je odjednom ugasnuo svaki dašak vjetra.

Zatim je dijete poskočilo uz nevjerojatan napor i potrčalo na hodnik držeći ruku na ustima.

Lieserl bi uvijek iznova odlučila da više neće ući u Zlu sobu. No nakon nekoliko dana ponovno bi otvorila vrata na kraju hodnika, prostorija bi joj se učinila bezazlenom i sasvim običnom, i vidjela bi kesten pod prozorom. Pa bi ponovno sjela na jednu od sivih stolica, usmjerila pogled na škrinju i čekala.

Jednoga je dana u Zloj sobi otkrila stoličicu koju je netko slučajno ondje odložio. Njezine su boje bile izbljedjele od pretrpljenih užasa, a kratke su joj nožice postale drhtave. Lieserl ju je odnijela u svoju sobicu pa je sada stajala ondje, još slomljena od straha, ali na putu k oporavku.

Lieserl nikada nije zaboravljala pomilovati je prije odlaska u krevet. Noću, kada je u kući bilo sasvim tiho, u zloj su se sobi događale nečuvene stvari, samo je stoličica znala za to, a Lieserl se nadala da će ona to s vremenom zaboraviti.

Kako je ljeto žarilo sve žuće, ni noći više nisu donosile osvježanje. Počelo je vrijeme posjeta. Uvijek kada bi teta Sophie spavala, a njezin miran dah dopirao kroz otvorena vrata, oni bi se pojavili. Najčešće je prvo dolazio Čovjek s nosom, a kada bi on otišao od djeteta, pojavilo bi se šest sivih čovječuljaka. Čovjek s nosom bio je Lieserlin neprijatelj, nanjušila bi ga već kada ga još ne bi mogla vidjeti. Zatim se više ne bi usudila zatvoriti oči kako je ne bi iznenadio u snu.

Napeta, ruku stisnutih u malene šake, netremice je gledala sivi četverokut vrata, a on bi uvijek došao kada ona više ne bi mogla držati oči otvorenima, brzo i nečujno. Svaki bi put previdjela njegov ulazak. Odjednom bi stajao uz krevet, do njezinih stopala, i gledao u nju iz žutih očiju poput staklenih kugli. Pa bi njegov šiljasti nos počeo polako rasti, bivao sve dužim i dužim, sve dok je ne bi ubo u prsa. Dva mu je puta uspjelo uhvatiti je na prepad, glasno je vrisnula, udarala oko sebe, i tek je u krevetu tete Sophie ponovno došla k sebi.

Teta Sophie tvrdila je da Čovjek s nosom ne postoji, ona je naravno sve prespavala. Silovito bi je privila na svoje vruće grudi i tresla je tamo-amo, nazivala bi to „uljuljivanjem u san”. U njezinu je krevetu bilo vrlo zagušljivo i mirisalo je previše po teti Sophie, a Lieserl se radije htjela suočavati s Čovjekom s nosom nego čitavu noć na obrazu osjećati pletenicu koja grebe.

Kada je njezin neprijatelj došao po treći put, uspravila se u krevetu, stisnula ruke u šake i podigla ih puna bijesa, spremno čekajući njegov napad. Šiljasti je nos ponovno rastao, polako, ali nezaustavljivo. Lieserl ga je netremice promatrala odlučna u nastojanju da ne vrišti. Jasno je osjetila kako njezina snaga u malim valovima uzvraća udarac Čovjeku s nosom i kako ga oslabljuje. Zatim je kleknula na krevet, pritisnula ruke na prsa i zatvorenih se očiju bacila na neprijatelja.

Poslije toga je ležeći na leđima i tiho jecajući vidjela četverokut vrata. Ružan je vonj nestao, a s njime i protivnik.

Nakon kraćeg vremena došlo je šest sivih čovječuljaka, podignulo njezin krevet i nosilo ga uokolo po sobi. Dok su je tako ljuljali gore-dolje, Lieserl se prepustila brbljanju malenih posjetitelja. Bili su pomalo prosto-dušni, možda čak i ne sasvim čisti u glavi, ali bili su dobri prijatelji. Mogli su čitavu noć brbljati o najsmješnijim stvarima tako što bi jedan uvijek ponavljao riječi nekoga drugoga, izokretao njegove rečenice ili izvodio neke druge nepodopštine. Ostali su se uz to hihotali u zboru, a i Lieserl se pod pokrivačem morala zajedno s njima smijati tolikim glupostima.

Iz nekog je razloga vjerovala da Čovjek s nosom dolazi iz crne škrinje, a da šest brbljavaca šalje kutija s nakitom kako bi je utješila i uspavala.

Silno ljeto nije izbljedjelo u blagu jesen; završilo je tako naglo kako je i došlo, i za pozdrav je djetetu na srce utisnulo svoj gorući dlan.

Neka je krava progutala čavao pa su je morali zaklati. U kući su vladali buka i uzbuđenje, a kuhinja je

bila puna kovitlajućih oblaka pare. Lieserl se iskrala iz kuće i u spremištu pokraj štale zatekla mesara koji je kravu rezao na manje komade. Taj prizor preplavio je dijete jezom i divljenjem. Mesar je bio ogroman, a njegova jutena pregača bila je natopljena krvlju koja se u tamnim potočićima lijepila čak i po njegovim dlakavim rukama.

On uopće nije primijetio dijete i rukom je zaronio duboko u crvenu masu mesa. Po njegovu smeđem licu klizile su sjajne graške znoja, a on je izgledao tako ponosno i moćno da je Lieserl zastao dah.

Na tlu, u kutu, kravlja je koža ležala kao beživotni svežanj, a žuti kozlić bio je prekriven komadima mesa. Slatkasti miris omamljujuće je djelovao na njezin mozak. Htjela je pobjeći, ali želja za promatranjem velikog mesara bila je jača. Htjela je dotaknuti njegovu krvavu pregaču, pomirisati ga i osjetiti toplinu koju je isijavao.

Bez opiranja zagazila je u lokvice krvi i već ispružila ruku prema njegovoj odjeći kada se on odjednom sagnuo sasvim nisko do nje. Vidjela je njegovo veliko i sjajno lice nad svojim, njegov neobično srdačan smijeh, a zatim joj je pogled pao na nož koji se plavičasto presijavao u njegovoj ruci i s kojega je kapala tamna krv. Nešto se u njezinim grudima napelo i raspuknulo, uz tihi je vrisak odjurila iz spremišta, dubok mesarov smijeh odzvanjao joj je u uhu.

Čitav je dan bila smetena i uzbuđena, smijala se dok smijeh nije prešao u plač, a onda ju je teta Sophie konačno lagano klepnula, nakon čega joj je bilo malo bolje pa je zaspala na divanu.

Te je noći šest brbljavaca govorilo samo o krvi. Lieserl nije mogla sasvim shvatiti smisao toga što su

govorili. Prvo joj se činilo da se radi o nekoj kravi koju će zaklati, ali postupno je počela sumnjati da govore o njoj, o njoj i onome velikom mesaru i njegovu plavom nožu.

„Ona to ne zna”, rekao je prvi brbljavac, „pst, pst”, siktao je drugi, „ne zna, ne zna.” „Misliš na kravu?” prijetvorno je upitao treći, što je izazvalo snažno hiho-tanje pa se Lieserlin krevet tresao tamo-amu. Naćulila je uši, ali tada je razgovor pod njezinim krevetom postao besmisleno brbljanje, i ona je konačno zaspala.

Idućeg je jutro kišilo, a teta Sophie tvrdila je da se sručilo strašno nevrijeme koje je Lieserl prespavala.

Prvi put nakon mnogo tjedana kroz prozor je dopirao svjež i hladan zrak, a dijete je moralo obući cipele.

Nakon ručka odšuljala se u štalu i tražila velikog mesara. No nije mu našla ni traga. Osjetila je olakšanje i duboko razočaranje. Pomislila je na njegove ruke uprljane krvlju i njegov smijeh i nije mogla vjerovati da ga više nema.

I toga dana nije mogla piti mlijeko za užinu, nije se htjela igrati sa psima, i nije htjela gledati slikovnice. Nije mogla podnijeti meka tijela žena i izmicala se iz njihovih oblika ruku, a svi su govorili da je to zbog lošeg vremena. Ali nije bilo do kišnog vremena, nego do snažnog pritiska u grlu zbog kojega je stalno morala gutati.

Naposlijetku je otišla u svoju sobu, sjela na bljedi stolčić i položila glavu na rub kreveta.

Nelagoda u grlu je navirala, pa u suzama izbila kroz njezine oči. Zubi zarivenih u brid kreveta jecala je do iznemoglosti. No onaj ugodan osjećaj koji je obično slijedio nakon takvih ispada nije dolazio. Podigla je

glavu i vidjela da je sama. Toga se toliko uplašila da je to istog trena opet zaboravila.

Betty je ispustila razglednicu. Osjećala se kao da je nešto otkrila i kao da je na tragu nekoj tajni. Zatvorila je oči i pokušala slijediti nježan trag, ali njezino je nastojanje bilo uzaludno. Rezignirano je odlučila odložiti kutiju i ostaviti stare priče na miru. Ali budući da nikada nije bila u stanju maknuti se s puta nekoj opasnosti, i ništa je na svijetu nikada nije moglo odvratiti od toga da se baci u neku pustolovinu, posegnula je za idućom razglednicom još i prije nego što je tu misao pomislila do kraja.

Skupina mršavih malenih djevojčica stajala je pred nekim žutim zidom i prestrašeno gledala sa slike. Jedna od njih bila je označena s X, ali izbljedjelo prkosno lišće nije pokazivalo nikakvu sličnost s malenom Elisabeth iz njezina sjećanja. Razglednica je bila datirana na 4. 1. 1918., pisalo je da je ona, Elisabeth, dobro i da svakoga dana moli za sretan povratak svoga oca. Tu je frazu napisala sestra Martha, i to na svim razglednicama i u svim pismima koja su djevojčice tada pisale svojim kućama.

Vjetar je odjednom podignuo zavjesu i svježinom prešao preko Bettyna kreveta. Opet je imala osjećaj da je pametnije baciti razglednicu natrag i ugasiti svjetlo, ali za to je bilo prekasno. Slike su navirale i započele